

Nový mezinárodní klimatický režim a závazky členských států EU

PŘEMYSL ŠTĚPÁNEK

The New International Climate Regime and EU Member States' Commitments

Abstract: This article examines the strength and ambition of twenty-one EU member states' national emissions commitments in the context of the Paris Agreement adopted in December 2015. The outcomes show that mainly countries situated in Scandinavia, the British Isles and Western Europe already included post-2020 emissions targets in their national law or strategies. External factors derived from constructivism or the theory of structural embeddedness indicate a significant correlation with the strength and ambition of the commitments, while domestic factors give mixed results. A number of EU members, including those belonging to the G-7 group, demonstrate, in comparison with the most developed non-EU countries, greater efforts to satisfy the important principle of common but differentiated responsibilities and respective capabilities. This is essential for maintaining the EU leadership in the international climate regime.

Key words: climate change, post-2020 climate regime, European Union member states, commitments.

Evropská unie (EU) se pokládá za lídra v mezinárodní politice životního prostředí i ochrany klimatu (viz například Vogler 2011: 350; Karns – Mingst 2010: 524; Schreurs – Tiberghien 2007). Bude jím i poté, co již vstoupila v platnost Pařížská dohoda (PA) k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (UNFCCC), která vymezuje podmínky mezinárodního režimu ochrany klimatu po roce 2020? Přestože v současnosti nelze na tuto otázku nabídnout definitivní odpověď, lze analýzou určitých jevů přispět do diskuse v rámci tohoto tématu. Jedním z takových důležitých jevů je přijímání závazků na snižování emisí skleníkových plynů na úrovni členských států Evropské unie.

Politika ochrany klimatu na mezinárodní i vnitrostátní úrovni zahrnuje řadu témat a otázek k řešení, což dokládají nejen každoroční složitá jednání v rámci mezinárodního klimatického režimu, ale i rozsah národních sdělení, která jsou předkládána podle pravidel tohoto režimu. Základním cílem UNFCCC je stabilizovat koncentrace skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by zabránila nebezpečnému narušení klimatického systému člověkem (viz čl. 2 UNFCCC). Tento cíl dále upřesňuje Pařížská dohoda, jejímž účelem je zlepšit globální odpověď na hrozby změny klimatu mj. pomocí udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí dvou stupňů Celsia oproti hodnotám před průmyslovou revolucí (viz čl. 2 PA). Tyto hlavní cíle lze uskutečňovat regulací antropogenních emisí skleníkových plynů. Tato regulace se odráží právě v závazcích na snižování, případně omezování emisí skleníkových plynů. Přijímání a realizace opatření na zmírnění změny klimatu (*climate change mitigation*), tj. snaha o snižování emisí skleníkových plynů nebo předcházení těmto emisím, je základním účelem mezinárodní spolupráce v této oblasti, protože emise skleníkových plynů vypouštěné v jednom státě mohou ovlivňovat klima na celém světě, a tedy se dotýkají jiných států.

Evropská unie má v mezinárodním klimatickém režimu specifické postavení, neboť je jedinou smluvní stranou, která není státem. Článek 22, odstavec 1 UNFCCC totiž umožňuje organizacím regionální hospodářské integrace stát se smluvní stranou této úmluvy. Z definice takové organizace EU přijala dosud třikrát společný závazek na redukci emisí skleníkových plynů, a to pro první i druhé kontrolní období Kjótského protokolu (KP), jakož i takzvaný vnitrostátně stanovený příspěvek po roce 2020. Klimatická politika EU však patří do sdílené působnosti, takže společný závazek EU nemůže být naplněn opatřeními pouze na úrovni Unie, ale vyžaduje rovněž opatření na úrovni členských států. Role členských států EU je klíčová právě v tom, že plnění společného závazku EU přijatého na mezinárodní úrovni je závislé na schopnostech jednotlivých členských států přispět ke splnění takového společného závazku. Proto je účelné zaměřit se na to, jaké závazky se objevují ve vnitrostátních dokumentech členských států EU, neboť jejich (ne)výskyt může být zajímavým indikátorem o záměrech či připravenosti členských států EU přispět k plnění společného závazku EU.

V dosavadní literatuře můžeme nalézt texty zabývající se rolí EU v rámci mezinárodního klimatického režimu (například Vogler 2011; Torney 2015) nebo preferencemi států vůči klimatické politice (například Genovesse 2014; Weiler – Bailer 2010) či také faktory ovlivňujícími přístup států k mezinárodním smlouvám na ochranu životního prostředí (například Bernauer et al. 2009; Yamagata – Yang – Galaskiewicz 2013) anebo měřením míry spolupráce států v mezinárodním klimatickém režimu (Bättig – Brander – Imboden 2008; Bättig – Bernauer 2009). Klimatickými závazky se zabývá také portál Climate Action Tracker, v případě EU ovšem zkoumá společné cíle EU (CAT 2016).

Cílem následujícího textu je přispět k literatuře o zapojování států do mezinárodního klimatického režimu analýzou závazků na snižování emisí skleníkových plynů jako základního opatření na dosažení cílů tohoto režimu, a to z pohledu států, které jsou sdruženy do jediné regionální organizace, jež má status smluvní strany UNFCCC, Kjótského protokolu i Pařížské dohody.

V rámci výše vymezeného zaměření tohoto textu jsou stanoveny výzkumné otázky následovně:

1. Které faktory ovlivňují sílu a ambici přijatých závazků členských států EU?
2. Přispívají členské státy EU k posilování vedoucí role EU v mezinárodní klimatické agendě na příkladu naplňování principu společných, avšak rozdílných odpovědností?

Otázky jsou zkoumány na vzorcích států, které jsou vymezeny dále v metodologické části. Zaměřím se na emisní závazky v současném období 2013–2020 a po roce 2020, kdy se mají plně aplikovat pravidla stanovená Pařížskou dohodou.

Za účelem zjišťování souvislosti faktorů se závazky budu používat metodu korelační analýzy. Mezi testované faktory zařadím proměnné týkající se hospodářských a politických podmínek států, dále proměnné spojené s vlivem vnějších aktérů vůči státu a také proměnné odvozené z teorie strukturální zapuštěnosti. Abych mohl odhadnout a porovnat, jak státy naplňují princip společných, avšak rozdílných odpovědností, sestavím index naplňování tohoto principu. Tento index je založen na srovnávání vybraných indikátorů, jako je hospodářská vyspělost, emise skleníkových plynů na obyvatele, podíl klimatické rozvojové pomoci na celkovém hrubém národním důchodu a dosažené snížení emisí skleníkových plynů za první ucelené období 1990–2012.

Zkoumání závazků je relevantní s ohledem na skutečnost, že Pařížská dohoda na základě svého čl. 3 zavazuje všechny smluvní strany k úsilí v podobě „*vnitrostátně stanovených příspěvků ke globální odpovědi na změnu klimatu [...] s cílem naplnit účel této dohody uvedený v čl. 2*“, který byl již citován výše. Má-li tedy EU a její členské státy potvrdit důvěryhodnost své ambiciózní pozice v naplňování cílů ochrany klimatu po roce 2020, měly by se tyto ambice odrážet v závazcích členských států EU.

Následující text se skládá z šesti hlavních částí. Po stručném exkurzu do historie mezinárodního klimatického režimu a politiky ochrany klimatu v EU následuje pasáž o dosavadním

výzkumu, dále o metodologii a použité metodě pro potřeby tohoto článku. Na to navazuje analýza faktorů ovlivňujících sílu a ambice přijatých závazků, přičemž zvláštní část je věnována jednomu z hlavních principů mezinárodního klimatického režimu – principu společných, avšak rozdílných odpovědností a odpovídajících schopností (viz například čl. 3 UNFCCC; čl. 2 odst. 2 Pařížské dohody).

OD RÁMCOVÉ ÚMLUVY OSN O ZMĚNĚ KLIMATU K PŘIJETÍ PARIŽSKÉ DOHODY

Pro vznik mezinárodního režimu ochrany klimatu bylo historicky důležité dvouletí 1989–1990. Série konferencí na téma změny klimatu vyvrcholila přijetím rezoluce Valného shromáždění OSN v prosinci 1990, na jejímž základě byl ustaven mezivládní vyjednávací výbor pro přípravu rámcové úmluvy o změně klimatu. Po pěti zasedáních tohoto výboru byla Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) otevřena k podpisu na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Riu de Janeiru, kde ji podepsalo 153 zemí a také Evropské společenství (ES).

V článku 3 UNFCCC byl zakotven důležitý princip mezinárodního klimatického režimu – princip společných, avšak rozdílných odpovědností a odpovídajících schopností (*common but differentiated responsibilities and respective capabilities* – CBDR-RC). V době formulování tohoto článku UNFCCC rozvojové země argumentovaly, že hospodářsky vyspělé země by měly jít příkladem v boji proti změně klimatu, protože kvůli jejich vysoké spotřebě energie na obyvatele nesou hlavní historickou odpovědnost za zvyšování koncentrací skleníkových plynů (Bodansky 1993: 451). Pokus formulovat takto znění předmětného článku nebyl úspěšný, neboť byl použit pojem „*odpovídající schopnosti*“ (*respective capabilities*), jenž měl zdůraznit, že právě schopnosti – a nikoli rozdílný příspěvek ke globálním emisím – jsou důvodem pro hospodářsky vyspělé země, aby šly příkladem v boji proti změně klimatu. Formulace „*zaujmout vedoucí postavení v boji proti změně klimatu*“ (*take the lead in combating climate change*) nyní odkazuje přímo k odpovídajícím schopnostem, nikoli k historicky nerovnoměrnému podílu na emisích skleníkových plynů (Soltau 2011: 191). Změna klimatu je kumulativní proces, a proto jsou historické emise relevantní jako jev pouhé fyziky, nikoli jako právní konstrukt (Tamtéž: 250).

První zasedání konference smluvních stran UNFCCC v roce 1995 přijalo rozhodnutí, že do roku 1997 budou vyjednány kvantifikované limity pro emise skleníkových plynů pro období po roce 2000. To se podařilo v prosinci 1997 přijetím Kjótského protokolu jako kompromisu, který vyžadoval po vyspělých zemích redukcí společných emisí šesti skleníkových plynů alespoň o 5,2 % proti úrovni roku 1990, a to v období 2008–2012, v takzvaném prvním kontrolním období. Cíle jednotlivých států se lišily, od možného 10% nárůstu emisí v případě Islandu po 8% redukcí emisí u EU a většiny dalších států střední a východní Evropy. Kjótský protokol umožnil také zavést do praxe takzvané flexibilní mechanismy jako obchodování s emisemi, společně zaváděná opatření a mechanismus čistého rozvoje, které sice samy o sobě nevedou ke snižování emisí skleníkových plynů, ale mají pomocí tržních nástrojů snížit ekonomické náklady na omezování emisí a umožnit průmyslovým státům snížit emise na území jiného státu nebo odkoupit od jiného státu právo vypouštět skleníkové plyny (Nováček 2010: 132).

V roce 2007 byl dohodnut rámec pro vyjednání dohody navazující na KP pro období po roce 2012 – Balický akční plán. Jeho cílem bylo uzavřít vyjednávání na kodaňské klimatické konferenci v prosinci 2009. Přetrvávající rozdílné názory hlavních aktérů USA a Číny na závazky, ale i chaotická organizace vyjednávání vedly k neúspěchu této konference, neboť nebyl přijat právně závazný dokument. Kromě toho znamenala Kodaň prohra z hlediska EU jako aktéra klimatických vyjednávání. Dojednané, nezávazné výstupy – takzvanou Kodaňskou dohodu – totiž připravili v úzkém kruhu zástupci USA, Číny, Brazílie, Indie a Jižní Afriky bez EU, která se před konferencí stylizovala do role lídra vyjednávání. Kodaňská dohoda mj. vyzývá hospodářsky vyspělé země, aby předložily

Tabulka č. 1
Stručné srovnání UNFCCC, KP a PA

Vybrané prvky	UNFCCC (1992)	KP (1997)	PA (2015)
Cíl mezinárodní smlouvy	Stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by předešla narušení klimatického systému člověkem.	Odkazuje na cíl UNFCCC.	Udržet nárůst globální průměrné teploty výrazně pod hranici 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a vyvinout úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C.
Závazky na redukci/omezení emisí skleníkových plynů	Kvantifikované nejsou. Země v příloze I (hospodářsky vyspělé země + tehdy EHS a další, tj. země v přechodu k tržnímu hospodářství) mají povinnost přijmout vnitrostátní politiky na omezování antropogenních emisí.	Kvantifikované závazky jsou v příloze B, pouze pro země přílohy I UNFCCC.	Pro všechny smluvní strany, avšak nikoli předepsané v PA, nýbrž formou NDC, při respektování principu společných, i když rozdílných odpovědností a odpovídajících schopností a se zřetelem na zvláštní vnitrostátní podmínky.
Harmonogram závazků	Země přílohy I poskytují v pravidelných intervalech informace o přijatých opatřeních na omezení emisí.	1. kontrolní období 2008–2012; 2. kontrolní období 2013–2020 (změna KP z <i>Dauhá 2012</i> , ke konci roku 2016 nevstoupila v platnost).	Obnovení a navýšení závazků každých pět let.
Mechanismus dodržování	Není.	Ano, dle dispozic zasedání smluvních stran.	Ano, ustavuje příslušný výbor, jehož postupy vymezi zasedání smluvních stran.
Finanční mechanismus / pomoc rozvojovým zemím	Finanční mechanismus ustaven (operativní instituce – GEF, UNEP a IBRD). Země v příloze II (hospodářsky vyspělé země + tehdy EHS bez zemí v přechodu k tržnímu hospodářství) mají povinnost přijmout kroky k podpoře rozvojových zemí, aby mohly implementovat UNFCCC.	Ano, odkaz na příslušná ustanovení UNFCCC.	Aplikuje se finanční mechanismus podle UNFCCC. Rozvinuté země mají poskytovat finanční prostředky na pomoc rozvojovým zemím na snižování emisí a adaptaci jako pokračování svých stávajících závazků podle UNFCCC.

Tabulka č. 1 – pokračování

Vybrané prvky	UNFCCC (1992)	KP (1997)	PA (2015)
Flexibilní mechanismy	Nejsou.	Ano: emisní obchodování, mechanismus čistého rozvoje, společná implementace.	Ano: mechanismus pro snižování emisí skleníkových plynů a na podporu udržitelného rozvoje
Ustanovení k adaptaci	Zmiňuje adaptaci ve výčtu opatření a stanoví povinnost zemí v příloze II pomáhat rozvojovým zemím se zvládním nákladů na adaptaci.	Podobně jako v UNFCCC.	Ustaven globální adaptační cíl zahrnující zvyšování adaptační kapacity, posílení odolnosti a snižování zranitelnosti vůči změně klimatu.
Základní zajištění provádění redukčních závazků na úrovni EU	Závěry ministrů životního prostředí a energetiky členských států ES (1990) obsahující cíl stabilizovat emise CO ₂ do roku 2000 na úrovni roku 1990.	<ul style="list-style-type: none"> – Dohoda o úsilí členských států snížit emise skleníkových plynů (1998); – EU ETS (od 2005); – dohoda o úsilí členských států snížit emise skleníkových plynů mimo sektory EU ETS do roku 2020 (2009). 	Energeticko-klimatický rámec 2030; jednání o stanovení emisních cílů pro členské státy v sektorech mimo ETS ani o reformě EU ETS se ke konci 2016 nepodařilo uzavřít.

Zdroj: Autor.

závazky na snížení emisí skleníkových plynů pro období do roku 2020. Rozvojové země měly podle tohoto dokumentu podniknout opatření na zpomalení nárůstu těchto emisí.

V roce 2011 byl zahájen proces k vytvoření nové mezinárodní smlouvy zaměřené na období po roce 2020, který měl být dokončen na konferenci v Paříži v roce 2015. Přípravy na pařížskou klimatickou konferenci byly provázány obavami, aby se neopakoval kodaňský scénář. Hostitelská země však od ukončení předchozí konference v Limě nenechávala nikoho na pochybách, že nic nepodcení. Celý rok 2015 se nesl ve znamení mimořádné diplomatické ofenzivy Francie, která pak kulminovala přímo na konferenci. Dva největší emitenti skleníkových plynů – USA a Čína – byli nakloněni přijetí nové dohody, což se nakonec v Paříži potvrdilo. Vyjednávání na konferenci byla podle očekávání velmi obtížná a výsledku v podobě přijetí Pařížské dohody bylo dosaženo nakonec až jeden den po plánovaném ukončení konference, tedy v sobotu 12. prosince 2015 večer (IISD 2015).

Dohoda staví na konceptu závazků (závazných cílů), ovšem aby mohla k cílům zavazovat všechny smluvní strany, nemohly být závazky pro jednotlivé země v dokumentu předepsány, ale byl použit koncept *vnitrostátně stanovených příspěvků ke globální odpovědi na změnu klimatu* (*nationally determined contributions* – NDC; viz čl. 3 PA). Koncept NDC zjevně reflektoval aktuální míru konsenzu smluvních stran UNFCCC a umožnil přijmout Pařížskou smlouvu. Tímto konceptem se PA liší od UNFCCC, která kvantifikované závazky jednotlivým zemím nestanoví, i od KP, který je sice stanoví, ale pouze hospodářsky vyspělým zemím.

Při určitém zjednodušení lze říci, že koncept NDC stojí na půli cesty mezi dvěma hlavními proudy či scénáři popisujícími možnou architekturu mezinárodní klimatické politiky, tj. cíle a harmonogramy versus sladování či koordinace vnitrostátních politik (Aldy – Stavins 2013: 215an). Na jedné straně se sice neztýká konceptu cílů a v zásadě ani harmonogramů, protože čl. 4 odst. 9 PA stanoví, že každá smluvní strana bude oznamovat NDC v pětiletých intervalech, přičemž následující NDC každé smluvní strany mají představovat pokrok proti těm předchozím (čl. 4 odst. 3 PA). Totéž ustanovení pak také říká, že NDC budou odrážet nejvyšší možné ambice smluvní strany s přihlédnutím k její společné, i když rozdílné odpovědnosti a odpovídající schopnosti a s ohledem na rozdílné vnitrostátní podmínky. Nejde však o úplné naplnění tohoto scénáře, protože PA cíle pro jednotlivé země objektivně nestanoví.

Na straně druhé ponechává koncept NDC na vůli dané země, jak si své NDC stanoví. V důsledku toho se zřejmě budou ve většině případů NDC odvíjet od možností a podmínek vnitrostátní politiky. Normativní a preskriptivní povaha PA je tedy ve smyslu scénáře cílů a harmonogramů oslabena, a naopak je ponechán prostor pro racionalistický přístup smluvních stran. To, že PA nestanoví konkrétní závazky a k nim harmonogramy, ještě neznamená, že by měla být méně účinná než KP, který sice tyto závazky stanovil, ale jak se ukázalo, do druhého kontrolního období se zapojilo málo států. Méně preskriptivní charakter PA patrně také přispěl k poměrně rychlému vstupu PA v platnost a jeví se jako lepší pobídka pro univerzální zapojení států než KP. O to důležitější pak bude ambice jejich NDC, a proto je klíčové zaměřit se na vnitrostátní závazky států.

OCHRANA KLIMATU A EVROPSKÁ UNIE

V Římské smlouvě, ustavující Evropské hospodářské společenství (EHS), nebyla zmínka o životním prostředí, natož o změně klimatu. Nicméně již v rané fázi své činnosti dokázala Evropská komise kreativně vykládat některé články zakládajících smluv, což umožnilo vytvořit environmentální politiku (Vogler 2011: 351). Přelom šedesátých a sedmdesátých let 20. století zaznamenal v USA a dalších hospodářsky vyspělých zemích vlnu zájmu o otázky životního prostředí. Promítnutí environmentálních témat do politické agendy té doby vyústilo v konferenci OSN o lidském životním prostředí ve Stockholmu v červnu 1972, jež dala vzniknout environmentální diplomacii a na jejímž uspořádání měla mimořádný

podíl právě hostitelská země – Švédsko (Engfeldt 2009: 30), tehdy stojící mimo Evropské společenství. Tato země na půdě OSN již v roce 1968 upozornila na problém změny klimatu, což bylo zřejmě poprvé, kdy toto téma zaznělo oficiálně v jednom z hlavních orgánů OSN, v Hospodářské a sociální radě (Tamtéž: 33). V roce 1970 pak na Pařížském summitu tehdejších šest členských zemí Evropského společenství, Velká Británie, Dánsko a Irsko vyzvaly k vytvoření akčního programu pro životní prostředí (Prohlášení Pařížského summitu 1972: 5–6).

Přelom osmdesátých a devadesátých let 20. století byl produktivním obdobím klimatické diplomacie. V roce 1989 se uskutečnila v Noordwijku ministerská konference o otázkách znečištění atmosféry a změny klimatu za účasti 67 zemí a Komise Evropského společenství ve své deklaraci vyzvala ke stabilizaci emisí CO₂ do roku 2000. Rok nato byla přijata ministerská deklarace Evropské hospodářské komise (EHK) OSN v Bergenu se dvěma hlavními poselstvími: 1) nedostatek plné vědecké jistoty nemá být důvodem pro odklad opatření k zabránění degradace životního prostředí; 2) region EHK OSN, tehdy zodpovědný za 70 % světové spotřeby primární energie a spotřeby fosilních paliv, přebírá hlavní zodpovědnost za omezení nebo snížení skleníkových plynů (Bergenská deklarace 1990). Během vyjednávání UNFCCC v letech 1991–1992 bylo Evropské společenství lídrem a vycházelo ze svého deklarovaného závazku snížit společné emise CO₂ do roku 2000 na úroveň roku 1990 (Chasek – Downie – Brown 2010: 184). Při podpisu UNFCCC na Summitu Země v Riu de Janeiro v roce 1992 vydalo Evropské společenství prohlášení volající po brzkém zahájení vyjednávání protokolu se závaznými cíli a harmonogramem.

Vyjednávání o podmínkách nového protokolu v letech 1994–1997 se neslo ve znamení rozdílných názorů mezi EU a USA. Zatímco návrh EU prosazoval snížení emisí skleníkových plynů jako oxid uhličitý, metan a oxid dusný alespoň o 7,5 % do roku 2005 a o 15 % do roku 2010 ve srovnání s úrovní roku 1990, návrh USA cílil na stabilizaci emisí šesti skleníkových plynů na úrovni roku 1990 do roku 2008–2010 pro všechny země přílohy I, tedy rozvinuté státy a ostatní státy se specifickými závazky pod UNFCCC (Chasek – Downie – Brown 2010: 186). Rovněž v otázkách emisního obchodování byly patrné rozdílné pozice EU a USA. V roce 1996 deklarovali ministři EU závazek udržet průměrný nárůst globální teploty pod „nebezpečnou“ úroveň 2 °C, což předpokládá udržet nárůst atmosférického uhlíku pod 450 ppm objemu (Vogler 2011: 360). Po přijetí KP přijala EU v roce 1998 dohodu o úsilí členských států snížit emise skleníkových plynů za účelem splnění svého závazku z KP v prvním kontrolním období. Koordinovaný postup EU pak v roce 2002 symbolizovalo společné uložení listin EU a jejích tehdejších 15 států k ratifikaci KP v roce 2002. Kjótský protokol vstoupil v platnost po tlaku EU na jeho ratifikaci ze strany Ruska až v roce 2005. Evropská unie výměnou za to podpořila vstup Ruské federace do Světové obchodní organizace (Bretherton – Vogler 2006: 109). Proaktivní klimatická politika EU byla v roce 2005 podtržena dvěma kroky. Zaprvé Rada ministrů životního prostředí EU ve svých závěrech deklarovala, že by měly být posouzeny způsoby redukce skleníkových plynů ze strany rozvinutých zemí o 15–30 % do roku 2020 a 60–80 % do roku 2050. Zadruhé byl spuštěn systém emisního obchodování EU (EU ETS), který pokrývá cca 45 % emisí skleníkových plynů EU (Evropská komise 2015), přičemž podíl emisí pokrytých EU ETS se v jednotlivých státech liší.

V roce 2008 bylo uvnitř EU dosaženo dohody ohledně implementace slibu EU snížit emise skleníkových plynů o 20 % do roku 2020, jakož i zvýšení použití obnovitelných zdrojů energie o 20 % z celkového použití energie a zvýšení energetické účinnosti o 20 % (Chasek – Downie – Brown 2010: 186). Rozdělení závazků na snížení emisí skleníkových plynů mezi členskými státy EU v sektorech mimo EU ETS bylo potvrzeno rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady v roce 2009. Neúspěch kodaňské klimatické konference v roce 2009 mezinárodní vyjednávání nezastavil, neboť v roce 2012 byla přijata změna KP z Dauhá, upravující nové závazky pro rozvinuté státy ke snížení emisí skleníkových

plynů pro takzvané druhé kontrolní období 2013–2020. Evropská unie změnu KP ratifikovala 13. července 2015, nicméně ani ke konci roku 2016 neuložila ratifikační listinu u depozitáře KP, neboť společnému uložení listin bránilo nedokončení ratifikace Polskem.

V kontextu vyjednávání nového klimatického režimu po roce 2020 přijala Evropská rada v roce 2014 klimaticko-energetický rámec obsahující tři hlavní prvky: 1) společný cíl EU snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů alespoň o 40 % oproti roku 1990; 2) pro podíl energie z obnovitelných zdrojů spotřebovávané v EU v roce 2030 byl stanoven cíl EU ve výši nejméně 27 %; 3) na úrovni EU byl stanoven pro rok 2030 orientační cíl zvýšení energetické účinnosti o 27 %. V roce 2014 vyzvala klimatická konference v Limě smluvní strany UNFCCC, aby sdělily své zamýšlené vnitrostátně stanovené příspěvky (*intended nationally determined contributions* – INDC) ke zmírnění změny klimatu. Na jaře 2015 představila EU svůj INDC – společný závazek za všechny členské státy na základě výše uvedených závěrů Evropské rady (Sdělení Lotyšska a Evropské komise 2015). EU ratifikovala Pařížskou dohodu v říjnu 2016, měsíc před vstupem této dohody v platnost.

Při určitém zobecnění lze říci, že politika změny klimatu představovala jednu z příležitostí pro zapojení EU do procesů globálního vládnutí a tím formování mezinárodní identity EU. Získání vnitřních kompetencí vedlo k velmi extenzivnímu zapojení Společenství (nyní Unie) do mezinárodního klimatického režimu. Mezinárodní požadavky také motivovaly formulaci domácí politiky uvnitř EU. EU si činila a činí nároky na mezinárodní vedení v oblasti životního prostředí a také v klimatickém režimu, kde působila jako konstitutivní síla (Vogler 2011: 350).

Je přirozené, že podmínkou udržení vedoucí role je důvěryhodnost klimatických opatření na úrovni EU. Jejich realizace ovšem závisí na dohodě členských států EU, jejichž zájmy se mohou lišit. Komplikace v koordinaci pozice EU se projevovaly v dojednání sdílení zátěže při snižování emisí nebo v otázkách, jak implementovat interně přijatý společný redukční závazek (Chasek – Wagner 2012: 97).

PŘEHLED DOSAVADNÍHO VÝZKUMU

Dosavadní, více než dvacetileté fungování mezinárodního klimatického režimu inspirovalo řadu autorů ke zkoumání chování států ve vztahu k formování preferencí či přijímání závazků v rámci tohoto režimu. V začátcích šlo spíše o příspěvky k vysvětlení národních politik pro změnu klimatu (Rowlands 1995) či vysvětlení mezinárodní politiky životního prostředí ovlivňované zájmy států, především pokud jde o náklady na snižování znečištění životního prostředí a ekologickou zranitelnost (Sprinz – Vaahtoranta 1994). Pozdější texty se zabývají měřením spolupráce zemí v mezinárodním režimu změny klimatu (Bättig – Brander – Imboden 2008) či rozvíjením tohoto tématu prostřednictvím otázky, zda demokratické státy více spolupracují při dosahování cílů na zmírnění změny klimatu (Bättig – Bernauer 2009). Dále byly publikovány studie se zaměřením na porozumění postojům, jež země zaujímají v klimatických vyjednáváních (například Rong 2010; Genovese 2014).

Důležitou inspirací jsou také práce, jež analyzují faktory, externí či vnitřní, které ovlivňují chování států v posilování ochrany životního prostředí na mezinárodní úrovni obecně (Bernauer et al. 2009) nebo specificky v mezinárodním klimatickém režimu (Weiler – Bailler 2010; Yamagata – Yang – Galaskiewicz 2013), anebo zkoumají vliv vládních politik v zemích EU na dosahování cílů v prvním kontrolním období KP (Jensen – Spoon 2010). Ve světle předpokládaných přínosů ze zmírnění změny klimatu a schopností ovlivňovat globální emise skleníkových plynů zkoumá Dolsak (2001), proč některé státy přijímají větší závazky na zmírnění změny klimatu než jiné.

Z výše uvedených studií čerpám příklady pro použití nezávislých proměnných, u nichž budu zkoumat souvislost s emisními závazky jako závislou proměnnou. Pro její operacionalizaci použiji vlastní bodové hodnocení založené na zjištěných závazcích. Metoda

bodového hodnocení se používá pro sledování míry zapojení států do mezinárodních environmentálních smluv či specificky smluv v klimatickém režimu. Často se tato proměnná operacionalizuje pomocí kódování úkonů, jako je ratifikace dané mezinárodní smlouvy, podávání zpráv v daném režimu, placení příspěvků stanovených daným režimem, dosažené výsledky v implementaci snižování znečištění – v klimatickém režimu jde pak o snižování emisí skleníkových plynů. Za účelem měření hodnot závislé proměnné lze vybrané ukazatele agregovat (například Bättig – Brander – Imboden 2008). Podobný způsob kódování závazků v klimatickém režimu nabízí Dolsak, který přiděluje bodové hodnocení státům podle toho, zda UNFCCC podepsaly, ratifikovaly, implementují projekty (týká se rozvojových zemí), předkládají zprávy či připravily akční plán, přihlásily se k emisním cílům z Ria či deklarovaly ambicióznější cíl, anebo zavádějí energetické či uhlíkové daně (Dolsak 2001: 422).

METODOLOGIE KORELAČNÍ ANALÝZY ZÁVAZKŮ

Výběr případů

Do výběru případů byly zařazeny všechny členské státy EU s výjimkou těch, jejichž jednotlivý podíl na celkových ročních emisích skleníkových plynů EU je menší než 0,5 % či mají podíl na celkových globálních emisích skleníkových plynů menší než 0,05 % (World Bank 2015b), a je tedy velmi nízký. Stranou výběru zůstaly tedy tyto země: Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Malta a Slovinsko. Tyto země navíc zatím neměly (ke konci roku 2016) na vnitrostátní úrovni stanovené závazky na snížení emisí skleníkových plynů po roce 2020 ani v koncepčních dokumentech, ani v právně závazných předpisech.

Vybrané země budou v přehledech označovány následujícími kódy:

Tabulka č. 2
Kódy jednotlivých zemí

AUT	Rakousko	FIN	Finsko	ITA	Itálie
BEL	Belgie	FRA	Francie	NLD	Nizozemsko
BGR	Bulharsko	GBR	Velká Británie	POL	Polsko
CZE	Česká republika	GRC	Řecko	PRT	Portugalsko
DEU	Německo	HRV	Chorvatsko	ROU	Rumunsko
DNK	Dánsko	HUN	Maďarsko	SVK	Slovensko
ESP	Španělsko	IRL	Irsko	SWE	Švédsko

Zdroj: Norma ISO 3166-1-alpha-3.

Závislá proměnná

Závislou proměnnou představují *závazky*. Jak bylo již řečeno v úvodu, z věcného hlediska se zaměřím na vnitrostátní *závazky* členských zemí EU na snižování emisí skleníkových plynů (někdy také označované jako mitigační závazky). Přestože jde o vnitrostátní *závazky*, jejich přesah je mezinárodní, neboť se týkají regulace emisí plynů přispívajících ke změně klimatu, což je prototyp problému globálních statků (Chasek – Downie – Brown 2010: 179). V tomto ohledu lze použít pracovní definici *závazku* jako aktu, jímž se stát zavazuje k nějakému postupu, když vytváří subjektivní důvěru na straně ostatních, že bude konat v rámci určitého postupu (Gaubatz 1996: 111).

Kde není uvedeno jinak, jsou informace o existenci sledovaných *závazků* v zemích ve vzorku čerpány z OECD (OECD 2015a) či v případě nečlenských zemí OECD z profilů

Evropské agentury pro životní prostředí (EEA; viz EEA 2014) a ověřovány dle potřeby v nejnovějších národních sděleních pro UNFCCC z období 2013–2014 (UNFCCC 2015) a na relevantních národních webových stránkách. Vnitrostátní emisní závazky jsou uvedeny buď v národních strategiích, nebo právních předpisech.

Závazky lze porovnávat buď vzájemně mezi zeměmi ve vzorku, nebo je lze porovnávat vůči jednotnému normativnímu měřítku, jak to činí například portál *Climate Action Tracker* (CAT 2016). Zvolil jsem první možnost, neboť je pro potřeby tohoto článku dostačující. Navíc jistou nevýhodou přístupu CAT je, že hodnotí ambice závazků vybraných zemí vůči cíli udržet nárůst průměrné globální teploty pod dvěma stupni Celsia. Protože však neexistuje mezinárodní politická ani vědecká shoda, kolik by který stát měl k tomuto cíli přispět, vychází CAT při hodnocení z desítek studií a scénářů. Jako měřítko stanovuje podle dostupných kalkulací rozsah hodnot, podle nichž odhaduje ambice dané země. Jde tedy pouze o jeden z možných přístupů, jak ambice odhadnout, nikoli o metodu, která by působila jako obecně přijímané měřítko ambic. Je třeba také vzít v úvahu, že jednou z největších nejistot je budoucí ekonomický růst v projekcích změny klimatu (Soltau 2011: 260), takže měření ambicí závazků založené na různých scénářích je zatíženo určitou nejistotou.

Kromě toho CAT neprovádí kvantifikované hodnocení ambicí závazků, ale zavádí popisné hodnocení podle čtyř kategorií – neadekvátní, střední, dostatečný závazek a vzorový příklad (CAT 2016). V rámci jedné kategorie se tak umístí více zemí, ovšem model dále nijak nerozlišuje hodnocení zemí uvnitř jedné kategorie. Navíc CAT se zaměřuje pouze na EU jako celek, nikoli na jednotlivé členské země. Z těchto důvodů nebyl tedy využit jinak zajímavý přístup CAT pro hodnocení závazků v tomto článku.

Závazky u členských států EU ve vzorku měřím v současném období (druhé kontrolní období KP, 2013–2020) i v období po roce 2020. Zahnutím *závazků* z obou období získáme úplnější obrázek o emisních *závazcích* těchto zemí, neboť smluvní strany UNFCCC zdůraznily důležitost úsilí ve zmírňování změny klimatu v obou obdobích přímo ve svém rozhodnutí, jímž přijaly Pařížskou dohodu. *Závazky* měřím dvěma způsoby, a to podle indikátoru síly a ambice *závazků*. Silou *závazku* rozumím jeho vyjádření v nominální hodnotě procentního snížení emisí skleníkových plynů, například snížení o 40 % či 80 % atd. k roku 2050 proti úrovni emisí v referenčním roce 1990 (či roce 2005 v případě *závazků* zemí EU v současném období do roku 2020). V takovém případě se porovnávají hodnoty těchto redukcí v absolutním vyjádření. Naproti tomu ambice *závazku* chápou jako jeho vyjádření ve vztahu k určité veličině, v tomto případě k množství emisí skleníkových plynů na obyvatele. Toto relativní měření ambicí *závazku* má postihnout rozdíly například dvou států, které sice deklarovaly nominálně stejné snížení emisí, avšak mají různé úrovně emisí na obyvatele, z čehož plyne, že jejich ambice nemůže být stejná. Toto nemůže síla *závazku* postihnout.

Závazky měřím pomocí bodového hodnocení, které přiděluji na základě zjištěných *závazků*, které země ze vzorku přijaly. Kritéria zjištěných *závazků* musejí zohlednit dva rozdíly mezi oběma obdobími. Zaprvé v současném období (2013–2020) jsou bodově hodnoceny pouze *závazky* na emise skleníkových plynů v sektorech mimo EU ETS, protože v sektorech zahrnutých do systému EU ETS nejsou stanoveny emisní závazky na jednotlivé země EU. V období po roce 2020 země EU, které již přijaly vnitrostátní emisní *závazky*, vztahují tyto *závazky* na celé hospodářství. Zadruhé v současném období mají všechny země EU kvantifikované emisní *závazky* v obdobné struktuře „*redukce/omezení emisí skleníkových plynů v procentech do roku 2020 oproti úrovni roku 2005*“. V období po roce 2020 se setkáváme s různorodější podobou emisních *závazků*. U některých států mají podobu „*redukce emisí oproti určité úrovni*“, u některých mají však jinou podobu. Je to například závazek, který sice stanoví redukční cíl, avšak nevztahuje se na celé území státu (typicky příklad Valonska či regionu Brusel v Belgii), nebo závazek, který se sice týká emisí, ale nestanoví konkrétní procento jejich redukce (případ Itálie), případně závazek definovaný jako nulové čisté emise (případ Švédska) či nezávislost na fosilních zdrojích energie (případ Dánska).

Proto stanovuji pro hodnocení *závazků* u sledovaných zemí bodovací škálu jednak pro období 2013–2020 a jednak pro období po roce 2020. V obou případech má bodová škála jednotný interval 0 až 1, kde vyšší bodové hodnocení znamená vyšší sílu *závazku* či ve variantním měření vyšší ambici *závazku*. Kritéria a jim odpovídající bodová hodnocení uvádím v následujícím vysvětlení a tabulkách.

V případě měření síly *závazku* v období 2013–2020 provádím přiřazení bodového hodnocení 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; 0,5; 0,6; 0,7; 0,8; 0,9; 1,00 následovně: Emisní závazky členských států EU do roku 2020 se pohybují v rozmezí od redukce o 20 % (tedy –20 %) po limit nárůstu o 20 % (tedy +20 %). Redukční i omezující emisní závazky se převedou na stupnici kladných čísel $h < 0$ až $40 >$, kde hodnota 0 představuje nejslabší závazek +20 % a hodnota 40 představuje nejsilnější závazek –20 %, to znamená, že vyšší číslo indikuje vyšší závazek.

Protože se závazky v sektorech mimo EU ETS nevztahují na veškeré emise daného státu a protože u každého členského státu je podíl jeho emisí v sektorech mimo EU ETS jinak velký, je třeba to v bodovém hodnocení zohlednit. Dva státy se stejným závazkem, avšak různým podílem emisí v sektorech mimo EU ETS nutně vykazují různou sílu svého

Tabulka č. 3
Přehled hodnocení síly závazků v období 2013–2020

Síla	
Kritérium zjištěného závazku	Bodové hodnocení
Součin emisního závazku h a podílu emisí v sektorech mimo EU ETS r se rovná hodnotě p (tedy $h \times r = p$), kde p představuje podíl v rozsahu 0–10 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,1
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 11–20 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,2
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 21–30 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,3
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 31–40 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,4
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 41–50 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,5
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 51–60 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,6
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 61–70 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,7
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 71–80 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,8
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 81–90 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,9
$h \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 91–100 % z maximální zjištěné hodnoty p .	1,0

Zdroj: Autor.

závazku. Proto je hodnota emisního závazku h získaná na stupnici 0 až 40 vynásobena u každého státu podílem jeho emisí v sektorech mimo EU ETS na jeho celkových emisích (r). Například Rakousko má závazek snížit emise v sektorech mimo EU ETS o 16 %, na stupnici 0 až 40 tedy obdrží hodnotu $h = 36$, která je vynásobena podílem $r = 0,59$, neboť podíl emisí v sektorech mimo EU ETS byl v roce 2008 (tj. předtím, než byly závazky do roku 2020 dohodnuty) v Rakousku 59 %. Takto vypočtené hodnoty p budou převedeny na procentní škálu, kde maximální hodnota je 100 %, a od této maximální hodnoty jsou zjištěny procentní podíly nižších vypočtených hodnot. Dosahuje-li tedy například u Rakouska vypočtená hodnota p 79,3 % z maximální hodnoty, pak se pohybuje v rozsahu 71 až 80 % a tomuto státu je přiřazeno v intervalu <0 až $1>$ bodové hodnocení 0,8.

Tabulka č. 4
Přehled hodnocení ambice závazků v období 2013–2020

Ambice	
Kritérium zjištěného závazku	Bodové hodnocení
Podíl emisního závazku h a množství emisí na obyvatele e se vynásobí podílem emisí v sektorech mimo EU ETS r ; tedy $\frac{h}{e} \times r = p$ kde p představuje podíl v rozsahu 0–10 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,1
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 11–20 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,2
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 21–30 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,3
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 31–40 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,4
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 41–50 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,5
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 51–60 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,6
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 61–70 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,7
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 71–80 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,8
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 81–90 % z maximální zjištěné hodnoty p .	0,9
$\frac{h}{e} \times r = p$, kde p představuje podíl v rozsahu 91–100 % z maximální zjištěné hodnoty p .	1,0

Zdroj: Autor.

V případě zjišťování ambice závazku do roku 2020 se přiřazení bodového hodnocení provádí také pomocí stupnice 0 až 40 s tím rozdílem, že hodnoty h získané na této stupnici se podělí hodnotou (e) emisí skleníkových plynů na obyvatele k roku 2008 (EUROSTAT 2016) a tato vypočtená hodnota se následně vynásobí podílem (r) emisí v sektorech mimo EU ETS. Výsledek se pak převede na procentní škálu a k jednotlivým státům se přiřadí bodové hodnocení 0,1 až 1,0.

Tabulka č. 5
Přehled hodnocení síly závazků po roce 2020

Síla	
Kritérium zjištěného závazku	Bodové hodnocení
Žádný vnitrostátní emisní závazek.	0
Emisní cíle jsou stanoveny na nižší než národní úrovni, nemají tedy působnost na celém území státu.	0,11
Je sice stanoven závazek na vnitrostátní úrovni, ale jde o cíl, který není konkrétně kvantifikován, jde o cíl snižovat emise pouze ve vztahu k jiné veličině, například oddělení od hospodářského růstu.	0,22
Snížení emisí o 15 až 25 % do roku 2025 oproti referenčnímu roku.	0,33
Snížení emisí o 40 % do roku 2030 oproti referenčnímu roku.	0,44
Snížení emisí o 75 % do roku 2050 oproti referenčnímu roku.	0,56
Snížení emisí o 80 % do roku 2050 oproti referenčnímu roku.	0,67
Snížení emisí o 80 až 95 % do roku 2050 oproti referenčnímu roku.	0,78
Celková nezávislost na fosilních palivech do roku 2050.	0,89
Nulové čisté emise do roku 2050.	1,00

Zdroj: Autor.

Pozn.: Referenčním rokem je vždy rok 1990, pouze v jednom případě 1991 (Maďarsko). Emisemi se rozumí vždy agregované emise skleníkových plynů.

Tabulka č. 6
Přehled hodnocení ambice závazků po roce 2020

Ambice	
Kritérium zjištěného závazku	Bodové hodnocení
Žádný vnitrostátní emisní závazek.	0
Emisní cíle jsou stanoveny na nižší než národní úrovni, nemají tedy působnost na celém území státu.	0,09
Je sice stanoven závazek na vnitrostátní úrovni, ale jde o cíl, který není konkrétně kvantifikován, jde o cíl snižovat emise pouze ve vztahu k jiné veličině, například oddělení od hospodářského růstu.	0,18

Tabulka č. 6 – pokračování

Ambice	
Kritérium zjištěného závazku	Bodové hodnocení
Bodové hodnocení je přiřazeno podle výše poměru mezi nominálním závazkem v procentním snížení z a hodnotou emisí v tunách CO ₂ ekv. na obyvatele (EUROSTAT 2016) e , tedy $\frac{z}{e} = r$ Čím vyšší poměr r , tím vyšší bodové hodnocení. Je zavedeno sedm stupňů bodového hodnocení, neboť u sedmi zemí ve vzorku byly zjištěny redukční emisní závazky ve struktuře redukce emisí o určité procento oproti úrovni emisí v referenčním roce 1990 (1991 u Maďarska).	0,27 0,36 0,45 0,55 0,64 0,73 0,82
Celková nezávislost na fosilních palivech do roku 2050. Vzhledem k výraznému podílu emisí právě z fosilních zdrojů je toto hodnoceno jako druhý nejambicióznější závazek.	0,91
Nulové čisté emise do roku 2050.	1,00

Zdroj: Autor.

Výše uvedené bodové hodnocení síly a ambice *závazků* neusiluje o exaktní stanovení síly a ambice, nýbrž jeho smyslem je reflektovat kolísání hodnot síly či ambice u států ve vzorku, což pro potřeby tohoto textu dostačuje. Bodové hodnocení je ke kritériím přiřazeno tak, aby odráželo rozdíly v síle a ambici, například *závazky* po roce 2020 vztahující se pouze na část území nebo ty, které nestanoví procentní redukci emisí, jsou považovány za slabší nebo méně ambiciózní než kvantifikované redukční cíle. U těchto redukčních cílů se pak předpokládá vzájemné srovnatelnosti zakládá na tom, že většina z nich je stanovena na stejné období a ke stejnému referenčnímu roku. Tam, kde je období závazku kratší, je nižší také redukční cíl, a proto je takový závazek považován za slabší či méně ambiciózní než vyšší závazky pro delší časový horizont.

Pro potřeby korelační analýzy budou u každého státu získaná bodová hodnocení síly v období 2013–2020 a po roce 2020 sečtena. Stejným způsobem budou sečtena bodová hodnocení ambice *závazku*. Stejná váha bodového hodnocení z obou období je zajištěna tím, že bodové hodnocení v každém období může nabývat jednotné maximální hodnoty 1.

Nezávislé proměnné a hypotézy

Pro potřeby korelační analýzy používám faktory odvozené z racionalistického a konstruktivistického přístupu či teorie strukturální zapuštěnosti (například Yamagata – Yang – Galaskiewicz 2013). Podle racionalistického přístupu je politické rozhodování, tedy v našem případě rozhodnutí o přijetí závazku, ovlivňováno domácími politickými a hospodářskými podmínkami (Tamtéž: 252). Naproti tomu konstruktivismus zdůrazňuje vliv norem, které jsou sdíleny mezinárodním společenstvím nebo podmnožinou takového společenství (Boekle – Rittberger – Wagner 1999: 3). Zapojení států do mezivládních organizací nebo působení mezinárodních nevládních organizací může také ovlivňovat chování států (Frank 1999: 524). Pojem strukturální zapuštěnosti lze nalézt v literatuře zabývající se chováním subjektů v korporátní sféře (například Gnyawali – Madhavan 2001; Moran 2005), nachází však využití i v oblasti mezinárodní politické ekonomie (například Simmons – Elkins 2004; Cao 2010). Státy jsou zapuštěny v sítích vztahů vůči jiným státům a tyto vztahy mohou ovlivňovat jejich chování v přijímání politik (Yamagata – Yang –

Galaskiewicz 2013: 253), což lze tedy předpokládat také například u přijímání emisních závazků.

Vybrané nezávislé proměnné lze rozdělit do čtyř skupin:

1. proměnné týkající se hospodářských podmínek státu: *hospodářská vyspělost, emisní náročnost hospodářství, otevřenost zahraničnímu obchodu, podíl průmyslové výroby a spotřeba energie;*
2. proměnné týkající se politických podmínek státu: *stupeň demokracie, veřejné mínění, politická pozice vlád;*
3. proměnné spojené s vlivem vnějších aktérů vůči státu: *vliv mezivládních organizací a vliv mezinárodních nevládních organizací;*
4. proměnné týkající se strukturální zapuštěnosti: *geografická příslušnost a příslušnost k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti.*

Hospodářské podmínky státu

Je rozšířeným názorem, že obavy o životní prostředí korelují s bohatstvím národů (například Franzen – Vogl 2013). *Hospodářská vyspělost* je důležitým faktorem, který je také reflektován v dokumentech mezinárodního klimatického režimu v podobě povinností hospodářsky vyspělých zemí jak ve vedoucí úloze ve vnitrostátních politikách ochrany klimatu, tak v pomoci rozvojovým zemím. Onu všeobecně sdílenou představu i imperativy z klimatických právně závazných dokumentů lze shrnout do hypotézy:

H₁: Státy na vyšší úrovni hospodářské vyspělosti budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je hrubý národní důchod na obyvatele v běžných cenách (USD) k roku 2013, data jsou čerpána z databáze Světové banky (World Bank 2015a).

Proměnná *emisní náročnost hospodářství* je zvláště v měrném vyjádření, tj. na jednotku HDP, používána jako ukazatel ekonomiky dané země a její interakce se životním prostředím. V kombinaci s dalšími hospodářskými ukazateli vypovídá o energetické a materiálové náročnosti ekonomiky a skladbě energetických zdrojů, stavu dopravního systému, spotřebě domácností i o kvalitě života (Kovanda – Hák 2011: 163). Aktivní politika snižování emisní náročnosti na jednotku HDP obvykle s sebou přináší zvýšené náklady podle podmínek dané země. V literatuře nalezneme názory, že země mj. posuzují takové náklady na snižování, když vytvářejí vnitrostátní opatření a pozice ke globálním environmentálním otázkám (Sprinz – Vaahtoranta 1994). Proto se zde nabízí hypotéza:

H₂: Státy s vyšší mírou emisní náročnosti hospodářství budou zdrženlivější k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné jsou g CO₂ekv. na standard kupní síly v EUR k roku 2013, data jsou čerpána z EEA (2014).

Zahrnutí proměnné *otevřenost zahraničnímu obchodu* vychází z představy, že obchod může negativně ovlivňovat míru zapojení států do mezinárodní politiky ochrany životního prostředí. Environmentální regulace podle této představy zvyšuje náklady výroby exportovaného zboží, takže může mít vliv na snížení vývozu. Čím je ekonomika státu otevřenější, tím větší hrozí ztráta z redukce obchodu (Bernauer et al. 2009: 11). Navrhuje se tedy tato hypotéza:

H₃: Státy otevřenější zahraničnímu obchodu budou zdrženlivější k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je podíl součtu dovozu a vývozu na celkovém HDP k roku 2014 (EuCham 2016).

V literatuře se objevuje názor, že vyšší podíl průmyslu na hospodářství souvisí se zdrženlivostí států vůči přijímání závazků v ochraně klimatu (Yamagata – Yang – Galaskiewicz 2013: 256), zatímco větší podíl obnovitelné energie obvykle působí opačně (Grundig 2009).

Z praxe je zřejmé, že mezi klíčové nástroje politiky ochrany klimatu patří podpora obnovitelných zdrojů energie. Alternativně lze započíst k těmto zdrojům i jadernou energetiku, která nevyužívá na výrobu energie fosilní zdroje. V následující proměnné se soustředím na *podíl průmyslové výroby a spotřebu energie* a formulování této hypotézy:

H₄: Státy s nižším podílem průmyslové výroby na HDP nebo s vyšším podílem spotřeby energie z obnovitelných zdrojů (alternativně: včetně energie z jaderných elektráren) budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je podíl průmyslové výroby na celkovém HDP státu k roku 2014 (World Bank 2015c) a podíl jaderné energie a obnovitelných zdrojů energie na hrubé domácí spotřebě energie k roku 2013 (EUROSTAT 2015).

Politické podmínky státu

Na otázku, zda může mít *stupeň demokracie* pozitivní vliv na přijímání opatření na ochranu životního prostředí, lze v literatuře nalézt kladné odpovědi (například Neumayer 2002; Von Stein 2008). Je pravděpodobné, že ve vyspělejších demokraciích může být veřejná poptávka po snižování environmentálních rizik vyšší, ať již díky lepší informovanosti obyvatel o problémech životního prostředí, či díky příležitostem se svobodně vyjadřovat a ovlivňovat veřejný život (Bernauer et al. 2009: 14). Lze formulovat následující hypotézu:

H₅: Vyspělejší demokracie budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je index demokracie k roku 2012 (The Economist 2012).

Otevřenou otázkou zůstává, jak na veřejnou poptávku, uvedenou u předchozí proměnné, reaguje politická reprezentace, která je u moci. Proto je zařazena proměnná *veřejné mínění*. Je třeba však vzít v úvahu, že i když se veřejnost může zajímat o změnu klimatu, nemusí být vždy zřejmé, zda je připravena nést náklady politiky na ochranu klimatu (Weiler – Bailer 2010: 11). Veřejné mínění nemusí být vždy proenvironmentální, zvláště pokud ochrana životního prostředí představuje pro část veřejnosti velké náklady. Pak záleží, jak je daná část veřejnosti (ať již zastánci, či odpůrci této politiky) organizovaná a jaký má přístup k rozhodujícím činitelům (Dolsak 2001). Vycházíme-li z předpokladu, že ve veřejnosti převládá obava o životní prostředí, pak hypotéza zní:

H₆: Státy s vyšším podílem názoru ve veřejnosti, který považuje změnu klimatu za nejvýznamnější problém dnešního světa, budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je podíl respondentů, kteří vnímají změnu klimatu jako závažný problém. Data jsou čerpána z vydání Eurobarometru ke změně klimatu a zohledňují průměrný podíl respondentů, kteří na otázku, co považují za nejvýznamnější problém dnešního světa, odpověděli: „Změna klimatu“ (přítom byla možná pouze jedna odpověď) v šetřeních prováděných v letech 2008, 2009, 2011 a 2014 (Evropská komise 2008, 2009, 2011 a 2014).

Proměnná *politická pozice vlád* je založena na představě, že v závislosti na pozici vlád na škále pravice–levice je možné vysvětlovat vytváření pozic státu k mezinárodním záležitostem (Hibbs 1977). Někteří autoři předpokládají, že levicové nebo levostředové vlády se starají o otázky životního prostředí a změny klimatu více než pravicové strany zaměřující se na podnikatelskou sféru (například Neumayer 2003; nebo konkrétně Giddens 2011: 91). Definuje se následující hypotéza:

H₇: Státy s převažujícími levicovými nebo levostředovými vládami budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukcii emisí skleníkových plynů.

Indikátorem této proměnné je zastoupení levicových a pravicových stran ve vládě. Pro potřeby tohoto textu je kódování politických stran, inspirované bodovým systémem v databázi politických institucí Světové banky (Keefer 2012: 6), následující: v případě existence

levicové vlády přiřazují hodnotu 5; u levostředové vlády hodnotu 4; u velké koalice nebo zapojení levostředových i středopravicových stran ve vládě hodnotu 3; u středopravicové vlády hodnotu 2; u pravicové vlády hodnotu 1. Protože hledáme pozitivní korelaci, vyšší hodnota znamená vyšší posun od pravice k levici. Informace o složení vlád v daném roce byly získány z příslušných národních webových stránek. Bylo sledováno období 2005 (vstup KP v platnost) až 2015 a pro každý rok byla u daného státu přidělena hodnota podle toho, z jakých politických stran byla jeho vláda složena. Alternativně je analyzována korelace i u kratšího období, tj. 2011–2015.

Vliv vnějších aktérů vůči státu

Proměnné, které se týkají vlivu vnějších aktérů vůči státu, tj. *vliv mezivládních organizací a vliv mezinárodních nevládních organizací*, lze měřit mnoha způsoby. Protože se zde zabýváme pouze členskými státy EU a jde o specifickou problematiku změny klimatu, jeví se jako vhodnější testovat korelaci na příkladu délky členství ve významných regionálních mezivládních organizacích, jejichž formativní působení na jejich členy lze předpokládat a které rozvíjejí také ochranu životního prostředí a klimatu jako jednu z klíčových oblastí jejich působnosti. Vycházím přitom z předpokladu, že čím déle je stát členem mezivládní organizace, tím větší účinek působení doporučení a závěrů přijímaných v rámci určité organizace se může na daný členský stát organizace projevit a přimět ho k aktivnímu přijímání vlastních závazků. Co do významu jsem identifikoval dvě klíčové regionální mezivládní organizace – EU a OECD. V tomto indikátoru nesleduji délku členství v UNFCCC, KP ani PA, jež vstoupila v platnost teprve nedávno, neboť mezi státy EU v tomto směru nejsou velké rozdíly. K UNFCCC přistoupila většina zemí ve vzorku v rozmezí let 1993 a 1994 kromě tří států, z nichž dva přistoupily v roce 1996 a jeden 1995. V případě KP jsou rozdíly ještě menší, většina přistoupila v roce 2002 (tehdejší EU-15 uložila ratifikační listiny v týž den) a zbytek v roce 2001 (jeden v roce 2007). V případě PA většina členských států EU ratifikovala během roku 2016.

V rovině nevládní pak je významná platforma *Climate Action Network (CAN)*, která sdružuje nevládní organizace akcentující různé činnosti mající společný cíl, a to řešení problematiky změny klimatu. Stanoví se následující hypotéza:

H₈: Státy, jejichž členství v klíčových mezivládních regionálních organizacích, jako je EU a OECD, trvá déle a v nichž působí více nevládních organizací, jež jsou členem CAN, budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukci emisí skleníkových plynů.

Indikátorem těchto proměnných je součet počtu let členství daného státu v EU a OECD a počet členů CAN v daném státě (CAN 2016).

Proměnné týkající se strukturální zapuštěnosti

Proměnné *geografická příslušnost a příslušnost k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti* jsou použity v této hypotéze:

H₉: Státy budou mít větší sklon k přijímání závazků na redukci emisí skleníkových plynů, pokud tak již učinily státy, které jsou v témže subregionu či patří ke skupině podobně hospodářsky vyspělých států.

V případě příslušnosti k subregionu ke kódování indikátoru přistupuji následovně: Jsou určeny subregiony podle zeměpisných zvyklostí, a to v rozlišení sedmi subregionů: Britské ostrovy, Skandinávie, západní Evropa, střední Evropa, Pyrenejský poloostrov, Apeninský poloostrov, Balkán. Protože hledáme pozitivní korelaci, přidělují se body 1 až 7 subregionům podle toho státu z daného subregionu, který dosahuje nejvyšší síly (či při druhém způsobu měření: ambice) *závazku*. Například dosahuje-li Švédsko nejvyšší hodnoty *závazku*, pak subregion Skandinávie obdrží hodnotu 7. Následuje-li pak v dalším pořadí první neskandinávská země, pak ten subregion, k němuž patří tato země, obdrží hodnotu 6 atd.

V případě kódování skupin zemí s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti se podle hrubého národního důchodu (HND) na obyvatele k roku 2013 (World Bank 2015a) přiřadí jednotlivé země k celkem dvanácti skupinám. První skupina zahrnuje země s HND na obyvatele do 10 000 USD, tyto země obdrží hodnotu 1, další intervaly jsou rozděleny vždy po přičtení dalších 5000 USD HND na obyvatele, až poslední skupinou jsou země s HND na obyvatele nad 60 000 USD, ty obdrží hodnotu 12.

Tabulka č. 7
Přehled indikátorů závislé proměnné

Závislá proměnná	Indikátor
závazky	síla závazků v období 2013–2020 a po roce 2020
	druhý způsob měření: ambice závazků v období 2013–2020 a po roce 2020

Zdroj: Autor.

Tabulka č. 8
Přehled nezávislých proměnných

	Nezávislé proměnné	Indikátory
1.	hospodářská vyspělost	hrubý národní důchod na obyvatele
2.	emisní náročnost hospodářství	g CO ₂ ekv. na standard kupní síly v EUR
3.	otevřenost zahraničnímu obchodu	podíl součtu dovozu a vývozu na celkovém HDP
4.	podíl průmyslové výroby a spotřeba energie	– podíl jaderné energie a obnovitelných zdrojů energie na hrubé domácí spotřebě energie; – podíl průmyslové výroby na HDP
5.	stupeň demokracie	index demokracie
6.	veřejné mínění	podíl veřejnosti vnímající změnu klimatu jako závažný problém
7.	politická pozice vlád	podíl zastoupení levicových a pravicových stran ve vládě
8.	vliv mezivládních organizací	délka členství v EU a OECD
9.	vliv mezinárodních nevládních organizací	počet členů nevládní platformy Climate Action Network v dané zemi
10.	geografická příslušnost	příslušnost země k danému subregionu Evropy
11.	příslušnost k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti	příslušnost země ke skupině zemí s obdobným hrubým národním důchodem na obyvatele

Zdroj: Autor.

Postup práce s proměnnými a použité metody

V návaznosti na výše uvedenou operacionalizaci měřím, jakých hodnot nabývají závislá proměnná a nezávislé proměnné v jednotlivých případech (21 států EU). Dále provádím korelační analýzu pro posouzení míry souvislosti mezi nezávislými proměnnými a *závazky*. Vycházím z experimentálních hypotéz H_1 až H_9 uvedených výše, přičemž nulová hypotéza stanoví, že předpokládaná souvislost neexistuje. Protože hodnoty naměřené u *závazků* nemají normální rozdělení (zjištěno například na základě Shapirova-Wilkova testu), byl jako test vybrán Kendallův pořadový korelační koeficient τ , protože patří k neparametrickým testům, užívaným pro data, která nejsou normálně rozdělena. Nulová hypotéza se zamítá, pokud absolutní hodnota korelačního koeficientu překročí kritickou hodnotu. Kritické hodnoty pro soubor 21 případů jsou 0,210 na hladině významnosti 0,10; 0,267 na hladině významnosti 0,05 a 0,371 na hladině významnosti 0,01 (Kritické hodnoty Kendallova pořadového korelačního koeficientu τ 2015). Interpretace souvislosti se obvykle uvádí takto: hodnoty korelačního koeficientu 0,01–0,09 triviální, žádná souvislost; 0,10–0,29 nízká až střední; 0,30–0,49 střední až podstatná; 0,50–0,69 podstatná až velmi silná souvislost atd. (například Statistics Solutions 2015). Korelace neznamená kauzalitu, nicméně navržené hypotézy se opírají o zdůvodnění poskytnutá v literatuře, proto se lze domnívat, že zjištěné souvislosti mohou mít vypovídací hodnotu.

METODOLOGIE ANALÝZY NAPLŇOVÁNÍ PRINCIPU SPOLEČNÝCH, AVŠAK ROZDÍLNÝCH ZODPOVĚDNOSTÍ

Za účelem zodpovězení druhé výzkumné otázky zjišťuji, jak vybrané členské státy EU ve srovnání s ostatními hospodářsky vyspělými zeměmi mimo EU naplňují důležitý princip mezinárodního klimatického režimu – princip společných, avšak rozdílných odpovědností a odpovídajících schopností (CBDR-RC). Do výběru případů zahrnuji 23 zemí, z toho 15 zemí EU (AUT, BEL, DEU, DNK, ESP, FIN, FRA, GBR, GRC, IRL, ITA, Lucembursko /LUX/, NLD, PRT, SWE) a osm zemí mimo EU: Austrálie (AUS), Kanada (CAN), Island (ISL), Japonsko (JPN), Nový Zéland (NZL), Norsko (NOR), Švýcarsko (CHE) a Spojené státy americké (USA). Jde o všechny země uvedené v příloze II UNFCCC.

Cílem analýzy principu CBDR-RC je vytvořit index naplňování CBDR-RC, který by umožnil porovnat chování zemí ve vzorku podle tohoto principu. Článek 3 UNFCCC stanoví, že „*smluvní strany by měly chránit klimatický systém [...] v souladu s jejich společnými, avšak rozdílnými zodpovědnostmi a odpovídající schopnostmi. Proto by měly rozvinuté státy zaujmout vedoucí postavení v boji proti změně klimatu.*“ Pod rozdílnou zodpovědností si můžeme představit rozdílný příspěvek zemí ke zvyšování koncentrací skleníkových plynů v atmosféře. Aby tento příspěvek byl mezi zeměmi srovnatelný, je praktické jej vyjadřovat emisemi skleníkových plynů na obyvatele. Odpovídající schopnost lze měřit hospodářskou vyspělostí státu, což odpovídá představě, že rozvinuté státy by měly zaujmout vedoucí postavení v boji proti změně klimatu. Kromě toho mají nejvyspělejší státy zařazené do přílohy II UNFCCC povinnost poskytovat finanční pomoc rozvojovým zemím.

Při konstrukci indexu tedy vycházím ze zjednodušené představy principu CBDR-RC, podle níž by měla platit tato úměra: čím je země hospodářsky vyspělejší a čím vyšší jsou její emise skleníkových plynů na obyvatele, tím více by měla snižovat emise skleníkových plynů a tím větší rozvojovou pomoc na opatření související se změnou klimatu by měla vykazovat. Používám čtyři indikátory: hrubý národní důchod na obyvatele I_{GNICAP} (HND/obyvatele) k roku 2013 (World Bank 2015a); emise skleníkových plynů na obyvatele I_{ECAP} (CO_2 ekv. emise/obyvatele) k roku 2013 (OECD 2016); dosažené snížení nebo omezení emisí skleníkových plynů v % za období 1990–2012 I_E (UNFCCC 2014); a podíl prostředků na rozvojovou pomoc určenou na klimatická opatření na HND státu k roku 2014 I_{ODA} (OECD 2015b; World Bank 2015d).

Index naplňování CBDR-RC kalkulují na základě vztahu:

$$\frac{I_{ODA} + I_E}{I_{GNICAP} + I_{ECAP}} = CBDR$$

Naměřené hodnoty indikátorů je zapotřebí převést na jednotně stanovenou bodovou škálu, aby mohly být dosazeny do vzorce. Jde o škálu 0 až 10, kde maximální hodnota 10 odpovídá maximální hodnotě zjištěné u dané proměnné u země ve vzorku, která takto představuje základ 100 %, od něhož jsou pak spočteny procentní podíly nižších zjištěných hodnot. Ty jsou následně převedeny na bodovou škálu 0–10 prostým dělením deseti. Čím vyšší je index *CBDR*, tím více stát naplňuje princip *CBDR-RC*. S ohledem na konstrukci indexu nejde o nezávislé hodnotící číslo, ale číslo vždy ve vztahu k průměrnému vzorku zemí.

ANALÝZA SÍLY A AMBICÍ ZÁVAZKŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ EU

Zatímco v období 2013–2020 lze u každého z 21 členských států EU ve vzorku identifikovat různé silný či různé ambiciózní emisní závazek, pro období po roce 2020 přijalo vnitrostátní emisní závazky v nějaké podobě zatím pouze 11 zemí z 21. Jsou to převážně státy ležící ve Skandinávii, na Britských ostrovech a v západní Evropě. FIN, FRA, IRL a UK zahrnuly vnitrostátní emisní závazky do svých právních předpisů, další jako DNK, DEU, HUN, NLD, ITA, SWE zohlednily emisní závazky ve svých strategiích. BEL na federální úrovni nedisponuje emisními závazky po roce 2020, avšak její regiony Valonsko a Brusel přijaly emisní závazky do svých právně závazných předpisů. Nižší jsou uvedeny celkové výsledky bodového hodnocení síly *závazků* u 21 zemí EU v období 2013–2020 a po roce 2020.

Tabulka č. 9
Součet bodového hodnocení síly závazků v období 2013–2020 a po roce 2020

SWE	1,90	NLD	1,24	GRC	0,40
DNK	1,79	ITA	0,92	CZE	0,20
IRL	1,67	BEL	0,91	HRV	0,20
GBR	1,47	AUT	0,80	SVK	0,20
FRA	1,46	ESP	0,70	BGR	0,10
DEU	1,38	HUN	0,63	POL	0,10
FIN	1,37	PRT	0,50	ROU	0,10

Zdroj: Autor.

Měříme-li místo síly *závazků* ambice *závazků*, pak se pořadí zemí ve vzorku pozmění. Při tomto měření se porovnávají ambice *závazků* sledovaných zemí ve vztahu k množství emisí skleníkových plynů na obyvatele.

Tabulka č. 10
Součet bodového hodnocení ambice závazků v období 2013–2020 a po roce 2020

SWE	2,00	ITA	0,88	GRC	0,30
FRA	1,72	NLD	0,86	HRV	0,30
DNK	1,51	AUT	0,70	SVK	0,20
GBR	1,33	ESP	0,60	BGR	0,10
DEU	1,05	BEL	0,59	CZE	0,10
IRL	1,05	HUN	0,57	POL	0,10
FIN	1,04	PRT	0,50	ROU	0,10

Zdroj: Autor.

Nižší jsou uvedeny výsledky korelační analýzy (Wessa 2015), která byla provedena pro zjištění korelace síly *závazků* s nezávislými proměnnými. Kromě toho byla také zjišťována korelace ambice *závazků* s nezávislými proměnnými.

Tabulka č. 11
Přehled zjištěných hodnot Kendallova pořadového korelačního koeficientu τ

Nezávislá proměnná	Síla závazků	Ambice závazků	Intepretace souvislosti
hospodářská vyspělost	0,676***	0,641***	souvislost podstatná až velmi silná; závislost přímá
emisní náročnost hospodářství	-0,479***	-0,569***	u síly souvislost střední až podstatná; u ambice podstatná až velmi silná; závislost nepřímá
otevřenost zahraničnímu obchodu	-0,184	-0,254*	u síly souvislost nepotvrzena; u ambice souvislost nízká až střední; závislost nepřímá
spotřeba energie obnovitelné zdroje energie	0,213*	0,262*	souvislost nízká až střední; závislost přímá
spotřeba energie obnovitelné zdroje energie + jaderná energie	0,237*	0,297**	souvislost nízká až střední; závislost přímá
podíl průmyslové výroby	-0,283**	-0,324**	u síly souvislost nízká až střední; u ambice střední až podstatná; závislost nepřímá
stupeň demokracie	0,657***	0,573***	souvislost podstatná až velmi silná; závislost přímá
veřejné mínění	0,476***	0,507***	u síly souvislost střední až podstatná; u ambice podstatná až velmi silná; závislost přímá
politická pozice vlád období 2005–2015	-0,066	-0,087	nulová hypotéza se nezamítá, souvislost nepotvrzena
politická pozice vlád období 2011–2015	-0,082	-0,052	nulová hypotéza se nezamítá, souvislost nepotvrzena
vliv mezivládních organizací	0,499***	0,471***	souvislost střední až podstatná; závislost přímá
vliv mezinárodních nevládních organizací	0,511***	0,482***	u síly souvislost podstatná až velmi silná; u ambice střední až podstatná; závislost přímá
geografická příslušnost	0,761***	0,645***	souvislost podstatná až velmi silná; závislost přímá
příslušnost k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti	0,700***	0,658***	souvislost podstatná až velmi silná; závislost přímá

Zdroj: Autor.

* Významná korelace na hladině významnosti 0,10 (2-sided).

** Významná korelace na hladině významnosti 0,05 (2-sided).

*** Významná korelace na hladině významnosti 0,01 (2-sided).

Z provedených měření vyplývá několik základních rysů. Začneme u zjištěných hodnot *závazků* po roce 2020. Na první pohled lze 21 zemí EU ve vzorku rozdělit do dvou velkých skupin – první, do níž patří země s alespoň nějakým vnitrostátním emisním závazkem po roce 2020, a druhé zahrnující země zatím bez takového závazku. První skupina představuje země iniciativnější, které nečekaly na vstup PA v platnost ani na dokončení reformy EU ETS a schválení rozdělení plnění společného cíle EU v sektorech mimo EU ETS. Tyto země v jistém smyslu ujišťují o tom, že společný závazek EU z roku 2014 o snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 nebyl pouhou deklarací bez vážných záměrů na úrovni členských států, bez nichž se plnění společného cíle EU neobejde. Na předních místech v první skupině země se silnými *závazky* podle očekávání nacházíme státy, které jsou vnímány jako progresivní: Švédsko, Dánsko, Irsko, Velká Británie, Francie, Německo, Finsko. Některé z těchto zemí si *závazky* začlenily dokonce do zákona. Měříme-li namísto síly *závazků* jejich ambici, pak prvních sedm míst obsadí stejné země, jen v pozmeněném pořadí: Švédsko, Francie, Dánsko, Velká Británie, Německo, Irsko, Finsko. Vzestupu Francie v tomto pořadí pomáhají relativně nízké emise skleníkových plynů na obyvatele. Naopak sestup Irska, které přijalo nominálně silný redukční emisní závazek do roku 2050, je způsoben relativně vysokými emisemi na obyvatele.

Mezi těmi, kteří dosud na vnitrostátní úrovni nepřijali emisní závazky po roce 2020, převažují takzvané nové členské státy EU, přistoupivší v roce 2004 či později, tj. šest zemí (Bulharsko, Česko, Chorvatsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko) z deseti ve sledovaném vzorku (stav ke konci roku 2016). Nelze přirozeně vyloučit, že si některé z těchto zemí v určitém časovém horizontu stanoví závazek ve vlastním vnitrostátním právu či strategickém dokumentu. Lze však předpokládat, že takové závazky budou spíše reflektovat či reagovat na závazky stanovené a odsouhlasené v novém rozhodnutí o sdílení zátěže ve snižování emisí, podobně jako tomu je v současném období 2013–2020, v němž ovšem rozhodnutí o sdílení zátěže přisoudilo novým členským státům závazky nikoli redukční, ale umožňující určitý nárůst emisí v sektorech mimo EU ETS.

Mezi zeměmi, které zatím nevykazují žádný emisní závazek po roce 2020, jsou také Portugalsko, Rakousko, Řecko a Španělsko. Všem těmto zemím je společné to, že mezi roky 1990 a 2012 v nich vzrostly celkové emise skleníkových plynů (bez LULUCF – viz UNFCCC 2014). Je tedy možné, že se zatím namísto vizí po roce 2020 soustředí více na to, aby implementovaly opatření v aktuálním období, a zatím necítily potřebu si iniciativně stanovit cíle po roce 2020.

V případě korelační analýzy se souvislost některých proměnných odvozených z racionalistického přístupu nepotvrdila, především u *politické pozice vlád*. Může to vyplývat z toho, že klimatická opatření se dotýkají významných hospodářských odvětví, a v zemích s odlišnými podmínkami budou proto politické reprezentace – i kdyby měly podobné levicové či středolevicové zabarvení – při stanovování emisních závazků vycházet z odlišných předpokladů. V případě *otevřenosti zahraničnímu obchodu* byla indikována spíše slabší korelace (jen v případě korelace s ambicí *závazků*), byť hypotézou předpokládaná nepřímá souvislost. U proměnných *podíl průmyslové výroby a spotřeba energie* vyšly smíšené výsledky. Souvislost s podílem spotřeby obnovitelných zdrojů energie (OZE) byla jen nízká na hladině významnosti 90 %, což může být způsobeno tím, že v řadě zemí EU je relativní podíl spotřeby energie z obnovitelných zdrojů stále nízký. V případě měření vlivu společného podílu OZE a jaderné energetiky, která dosahuje v některých zemích významného podílu (FIN, FRA, SWE), se ukázala o něco vyšší korelace se *závazky*, byť vynikla více v měření ambice *závazků* než nominální síly. To se zdá očekávatelné, neboť realizace ambice musí být podložena možnostmi nízkoemisní energetiky, zatímco nominální síla *závazku* nemusí vždy ukazovat na reálnou ambici *závazku*. U průmyslu se pak ukázala korelace, kterou hypotéza předpokládala, a to na hladině významnosti 95 %.

Hospodářská vyspělost a emisní náročnost hospodářství potvrdily očekávané korelace, první vykazující přímou závislost a druhá nepřímou, tedy státy s vyšší emisní náročností

jsou zdrženlivější k přijímání silných či ambiciózních *závazků*. V kontextu PA je pozitivní korelace s *hospodářskou vyspělostí* signálem, že i v režimu, který ponechává státu volnost při stanovení výše emisního *závazku*, je mezi členskými zeměmi EU respektován princip, podle něhož silnější a ambicióznější *závazky* přijímají bohatší země. *Stupeň demokracie* a *veřejné mínění* indikovaly podstatnou korelaci na hladině významnosti 99 %, což může svědčit o mediálním rozšíření tématu změny klimatu, a v souvislosti s tím tedy i o vyšším povědomí veřejnosti a reakci politické reprezentace v těch zemích, kde jsou obavy ze změny klimatu pociťovány silněji.

Proměnné odvozené z konstruktivistického přístupu a teorie strukturální zapuštěnosti potvrdily přímé korelace na hladině významnosti 99 %. U proměnných, jako je *vliv mezivládních organizací* a *vliv mezinárodních nevládních organizací*, je nutné vzít v úvahu jisté limity při vyvozování závěrů, protože s ohledem na rozsah článku byly zvoleny specifické ukazatele (pouze dvě mezivládní organizace a z nevládních pouze členové *Climate Action Network*). Vliv *geografické příslušnosti* byl s ohledem na poměrně malý vzorek 21 zemí patrný již z tabulky hodnot *závazků*. Co se týče *příslušnosti k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti*, pak se z jiné perspektivy potvrdila podstatná až velmi silná přímá korelace jako dříve u *hospodářské vyspělosti*.

ANALÝZA NAPLŇOVÁNÍ PRINCIPU SPOLEČNÝCH, AVŠAK ROZDÍLNÝCH ZODPOVĚDNOSTÍ

Podle postupu uvedeného v metodologické části byly zjištěny hodnoty indexu CBDR-RC pro skupinu zemí v příloze II UNFCCC (celkem 23 zemí). Níže je uvedeno pořadí zemí podle tohoto indexu.

Tabulka č. 12
CBDR-RC ve vztahu k dosaženým redukcím emisí 1990–2012 (bez LULUCF), země v příloze II UNFCCC

1	SWE	2,23	9	JPN	1,16	17	IRL	0,67
2	DEU	2,06	10	NOR	1,01	18	ESP	0,48
3	FRA	1,71	11	NLD	0,98	19	ISL	0,38
4	GBR	1,69	12	CHE	0,88	20	USA	0,38
5	DNK	1,64	13	LUX	0,72	21	NZL	0,30
6	BEL	1,34	14	PRT	0,72	22	CAN	0,22
7	ITA	1,22	15	AUT	0,71	23	AUS	0,10
8	FIN	1,20	16	GRC	0,70			

Zdroj: Autor.

Z výsledků analýzy naplňování principu CBDR-RC vyplývá, že v pořadí zemí mezi prvními deseti je osm členských států EU a mezi nimi všechny členské státy EU, které patří do skupiny G7. Evropská unie tedy může toto dobré skóre svých velkých členů využít k posílení důvěry ve vedoucí postavení EU mezi vyspělými zeměmi v mezinárodní klimatické politice. Na prvních dvou místech s relativním odstupem od ostatních se pak umístily SWE a DEU. Odchod GBR z Evropské unie v tomto smyslu bude znamenat jisté oslabení EU, neboť GBR patří mezi země s vyšším indexem naplňování CBDR-RC. Lze však očekávat, že konkrétně v politice ochrany klimatu bude GBR s EU úzce spolupracovat.

Výsledky analýzy CBDR-RC je nutné chápat jako zachycení vzájemného srovnání zemí ve vzorku k jednomu určitému období. Pro hlubší závěry by bylo potřeba indikátory,

z nichž jsou hodnoty CBDR-RC sestavovány, sledovat v delší časové řadě. To prozatím nebylo možné, protože metodika vykazování klimatických rozvojových financí se v rámci OECD stále zlepšuje, takže byla použita dostupná data z nedávné doby, tj. za rok 2014. Mimoto bylo vhodné použít indikátor změny množství vypouštěných emisí právě v období 1990–2012, neboť rokem 2012 skončilo první kontrolní období KP, a jsou tak k dispozici data z uceleného období sledování změny množství emisí skleníkových plynů.

* * *

Tento článek zkoumal, které faktory ovlivňují sílu a ambice přijatých vnitrostátních emisních závazků členských států EU, a dále, zda členské státy EU přispívají k posilování vedoucí role EU v mezinárodní klimatické agendě na příkladu naplňování principu společných, avšak rozdílných odpovědností. Ze zkoumaného vzorku 21 zemí EU jich 11 přijalo v nějaké podobě vnitrostátní emisní závazek pro období po roce 2020, aniž by vyčkávalo na schválení reformy EU ETS a emisních cílů pro jednotlivé členské státy v sektorech mimo EU ETS. Emisní závazky po roce 2020 s nejvyšší silou či ambicí přijaly převážně země nacházející se ve Skandinávii, na Britských ostrovech a v západní Evropě.

Korelační analýza provedená za účelem zjištění souvislosti různých faktorů se silou a ambicí přijatých závazků v období 2013–2020 a po roce 2020 indikuje, že poměrně významnou přímou souvislost vykazují faktory odvozené z konstruktivistického přístupu (vliv mezivládních organizací a mezinárodních nevládních organizací) a z teorie strukturální zapuštěnosti (geografická příslušnost a příslušnost k zemím s obdobným stupněm hospodářské vyspělosti). V případě faktorů zaměřených na hospodářské a politické podmínky země jsou výsledky smíšené. Podle očekávání poměrně významnou přímou korelaci ukázaly faktory jako hospodářská vyspělost, stupeň demokracie a veřejné mínění, a naopak poměrně významná nepřímá souvislost byla zjištěna u emisní náročnosti hospodářství. V případě politické pozice vlád se nepotvrdila žádná souvislost s přijímáním závazků. U faktoru podílu průmyslové výroby a spotřeby energie jsou výsledky smíšené. Zatímco vyšší podíl průmyslu podle očekávání koreluje se slabšími či méně ambiciózními závazky, pak se potvrdila pouze nízká přímá korelace podílu OZE na spotřebě energie se závazky. Poněkud více koreluje pozitivně se závazky faktor společného podílu OZE a jaderné energie na spotřebě energie, ale nedosahuje hodnot souvislosti jako významnější faktory hospodářských a politických podmínek uvedené výše.

Analýza naplňování principu CBDR-RC ukázala, že řada členských států EU v příloze II UNFCCC inklinuje více k chování podle principu CBDR-RC než hospodářsky vyspělé země mimo EU, a přispívá tak k posilování vedoucí role EU v mezinárodní klimatické agendě. Velké vyspělé ekonomiky v rámci EU pak figurují v první třetině sestaveného pořadí všech zemí přílohy II UNFCCC. Důležité bude pro tyto klíčové země EU (do budoucna bez GBR) tento trend udržet, případně posílit, a to bez rozkolísání své ekonomické pozice. Skloubit naplňování principu CBDR-RC a zároveň neztratit konkurenceschopnost může být pro tyto země v novém klimatickém režimu pod Pařížskou dohodou výzvou. O otázkách spojených s takovými výzvami se přirozeně široce diskutuje na řadě platform a za použití řady konceptů, například konceptu zelené ekonomiky, který figuruje také v závěrečném dokumentu Summitu Země po dvaceti letech (Rio+20) z roku 2012, nazvaném „Budoucnost, jakou chceme“.

Tento text přirozeně nemohl jít v řadě aspektů zkoumané problematiky do hloubky. Pro další výzkum by bylo vhodné se detailněji zaměřit na státy s vysokými hodnotami síly a ambice emisních závazků – v těchto případech pak provést analýzu rozhodovacích procesů na vnitrostátní úrovni s přesahem na mezinárodní jednání, což by pomohlo doplnit studium pozitivních příkladů, které mohou ovlivnit formování účinné mezinárodní politiky ochrany klimatu.

Literatura

- Aldy, Joseph E. – Stavins, Robert N. (2013): Designing the Post-Kyoto Climate Regime. In: Stiglitz E., Joseph – Kaldor, Mary (eds.): *The Quest for Security*. Columbia University Press, s. 205–230.
- Bättig, Michèle B. – Brander, Simone – Imboden, Dieter M. (2008): Measuring countries' cooperation within the international climate change regime. *Environmental Science & Policy*, Vol. 11, No. 6, s. 478–489.
- Bättig, Michèle B. – Bernauer, Thomas (2009): National Institutions and Global Public Goods: Are Democracies More Cooperative in Climate Change Policy? *International Organization*, Vol. 63, No. 2, s. 281–308.
- Bernauer, Thomas – Kalbhenn, Anna – Koubi, Vally – Ruoff, Gabriele (2009): A Comparison of International and Domestic Sources of Global Governance Dynamics. Working Paper No. 30. Center for Comparative and International Studies (CIS), ETH Zurich, Switzerland.
- Bodansky, Daniel (1993): The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary. *Yale Journal of International Law*, Vol. 18, s. 451–558.
- Boekle, Henning – Rittberger, Volker – Wagner, Wolfgang (1999): *Norms and Foreign Policy: Constructivist Foreign Policy Theory*. Center for International Relations/Peace and Conflict Studies, Institute for Political Science, University of Tübingen, <<http://www.uni-tuebingen.de/uni/spi/taps/tap34a.htm>>.
- Bretherton, Charlotte – Vogler, John (2006): *The European Union as a Global Actor*. London: Routledge.
- Cao, Xun (2010): Networks as Channels of Policy Diffusion: Explaining Worldwide Change in Capital Taxation: 1998–2006. *International Studies Quarterly*, Vol. 54, No. 3, s. 823–854.
- Dolsak, Nives (2001): Mitigating Global Climate Change: Why Are Some Countries More Committed Than Others? *Policy Studies Journal*, Vol. 29, No. 3, s. 414–436.
- Engfeldt, Lars-Göran (2009): *From Stockholm to Johannesburg and Beyond*. The Government Offices of Sweden.
- Frank, D. J. (1999): The Social Bases of Environmental Treaty Ratification, 1900–1990. *Sociological Inquiry*, Vol. 69, No. 4, s. 523–550.
- Franzen, Axel – Vogl, Dominikus (2013): Two decades of measuring environmental attitudes: A comparative analysis of 33 countries. *Global Environmental Change*, Vol. 23, No. 5, s. 1001–1008.
- Gaubatz, Kurt Taylor (1996): Democratic States and Commitment in International Relations. *International Organisation*, Vol. 50, No. 1, s. 109–139.
- Genovese, Federica (2014): States' interests at international climate negotiations: New measures of bargaining positions. *Environmental Politics*, Vol. 23, No. 4, s. 610–631, <<http://dx.doi.org/10.1080/09644016.2014.904068>>.
- Giddens, Anthony (2011): *The Politics of Climate Change*. Cambridge: Polity Press.
- Gnyawali, Devi R. – Madhavan, Ravindranath (2001): Cooperative Networks and Competitive Dynamics: A Structural Embeddedness Perspective. *The Academy of Management Review*, Vol. 26, No. 3, s. 431–445.
- Grundig, Frank (2009): Political strategy and climate policy: A rational choice perspective. *Environmental Politics*, Vol. 18, No. 5, s. 747–764.
- Hibbs, Douglas A. Jr. (1977): Political Parties and Macroeconomic Policy. *American Political Science Review*, Vol. 71, No. 4, s. 1467–1487.
- Chasek, Pamela S. – Downie, David L. – Brown, Janet Welsh (2010): *Global Environmental Politics*. Boulder: Westview Press.
- Chasek, Pamela S. – Wagner, Lynn M. (2012): *The Roads from Rio: Lessons Learned from Twenty Years of Multilateral Environmental Negotiations*. London: Routledge.
- Jensen, Christian B. – Spoon, Jae-Jae (2010): Testing the 'Party Matters' Thesis: Explaining Progress towards Kyoto Protocol Targets. *Political Studies*, Vol. 51, No. 1, <<http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9248.2010.00852.x>>.
- Karns, Margaret P. – Mingst, Karen A. (2010): *International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance*. Boulder: Linne Rienner.
- Kritické hodnoty Kendallova pořadového korelačního koeficientu τ (2015): <<http://www.york.ac.uk/depts/maths/tables/kendall.pdf>>.
- Moran, Peter (2005): Structural vs. Relational Embeddedness: Social Capital and Managerial Performance. *Strategic Management Journal*, Vol. 26, No. 12, s. 1129–1151.
- Neumayer, Eric (2002): Do Democracies Exhibit Stronger International Environmental Commitment? A Cross-Country Analysis. *Journal of Peace Research*, Vol. 39, No. 2, s. 139–164.
- Neumayer, Eric (2003): Are left-wing party strength and corporatism good for the environment? Evidence from panel analysis of air pollution in OECD countries. *Ecological Economics*, Vol. 45, No. 2, s. 203–220.
- Nováček, Pavel (2010): *Udržitelný rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Rong, Fang (2010): Understanding Developing Country Stances on Post-2012 Climate Change Negotiations: Comparative Analysis of Brazil, China, India, Mexico, and South Africa. *Energy Policy*, Vol. 38, No. 8, s. 4582–4591.
- Rowlands, Ian H. (1995): Explaining National Climate Change Policies. *Global Environmental Change*, Vol. 5, No. 3, s. 235–249.
- Schreurs, Miranda A. – Tiberghien, Yves (2007): Multi-Level Reinforcement: Explaining European Union Leadership in Climate Change Mitigation. *Global Environmental Politics*, Vol. 7, No. 4, s. 19–46.
- Simmons, Beth A. – Elkins, Zachary (2004): The Globalization of Liberalization: Policy Diffusion in the International Political Economy. *American Political Science Review*, Vol. 98, No. 1, s. 171–189.

STÁTY EU A MEZINÁRODNÍ OCHRANA KLIMATU

- Soltau, Friedrich (2011): *Fairness in International Climate Change Law and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sprinz, Detlef – Vaahoranta, Tapani (1994): The Interest-Based Principle of International Environmental Policy. *International Organization*, Vol. 48, No. 1, s. 77–105.
- Torney, Diarmuid (2015): *European Climate Leadership in Question: Policies Towards China and India*. Cambridge: MIT Press.
- Vogler, John (2011): The Challenge of the Environment, Energy, and Climate Change. In: Hill, Christopher – Smith, Michael (eds.): *International Relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press, s. 349–379.
- Von Stein, Jana (2008): The International Law and Politics of Climate Change. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 52, No. 2, s. 243–268.
- Weiler, Florian – Bailer, Stefanie (2010): *Climate Change Negotiations, Negotiation Positions and Domestic Structures*. Paper prepared for presentation at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington, 2–5 September 2010.
- Yamagata, Yoshiaki – Yang, Jue – Galaskiewicz, Joseph (2013): A contingency theory of policy innovation: How different theories explain the ratification of the UNFCCC and Kyoto Protocol. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economic*, Vol. 13, No. 3, s. 251–270.

Dokumenty

- Bergenská deklarace (1990): Bergenská ministerská deklarace o trvale udržitelném rozvoji v regionu Evropské hospodářské komise (překlad do českého jazyka). Praha: archiv Ministerstva životního prostředí ČR.
- CAN (2016): Climate Action Network, <<http://www.climateactionnetwork.org/>>.
- CAT (2016): Climate Action Tracker, <<http://climateactiontracker.org/>>.
- EEA (2014): European Environment Agency profiles: Climate and Energy Profiles 2014, <<http://www.eea.europa.eu/themes/climate/ghg-country-profiles>>.
- EuCham (2016): European Chamber: Trade Openness Index, <<http://eucham.eu/charts/180-2015-11-trade-openness-index>>.
- EUROSTAT (2015): Energy, <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/database>>.
- EUROSTAT (2016): Greenhouse gas emissions per capita, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rd300&plugin=1>.
- Evropská komise (2008): Special Eurobarometer 300 / Wave 69.2 – TNS Opinion & Social. September 2008, <http://ec.europa.eu/clima/citizens/support/documentation_en.htm>.
- Evropská komise (2009): Special Eurobarometer 322 / Wave 72.1 – TNS Opinion & Social. November 2009, <http://ec.europa.eu/clima/citizens/support/documentation_en.htm>.
- Evropská komise (2011): Special Eurobarometer 372 / Wave EB75.4 – TNS Opinion & Social. October 2011, <http://ec.europa.eu/clima/citizens/support/documentation_en.htm>.
- Evropská komise (2014): Special Eurobarometer 409 / Wave EB80.2 – TNS Opinion & Social. March 2014, <http://ec.europa.eu/clima/citizens/support/documentation_en.htm>.
- Evropská komise (2015): Climate Action, The EU Emissions Trading System, <http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm>.
- IISD (2015): IISD Reporting Services: Summary Highlights of UNFCCC COP 21, <<http://www.iisd.ca/climate/cop21/enb/>>.
- Keefer, Philip (2012): Database of Political Institutions: Changes and Variable Definitions. Development Research Group, The World Bank, December 2012, <<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:20649465~pagePK:64214825~piPK:64214943~theSitePK:469382,00.html>>.
- Kjótský protokol (1998): Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, <<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>>.
- Kovanda, Jan – Hák, Tomáš (eds., 2011): *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR*. Praha: RVUR, Ministerstvo životního prostředí.
- OECD (2015a): Compare your country: Climate Change Mitigation Policies, <<http://www.compareyourcountry.org/cop21>>.
- OECD (2015b): Climate Change: OECD DAC External Development Finance Statistics, <<http://www.oecd.org/dac/stats/climate-change.htm>>.
- OECD (2016): Greenhouse gas emissions, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AIR_GHG>.
- Pařížská dohoda (2015): Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session, held in Paris from 30 November to 13 December 2015, <<http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf#page=2>>.
- Prohlášení Pařížského summitu (1972): Statement from the Paris Summit (19 to 21 October 1972), <http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/b1dd3d57-5f31-4796-85c3-cfd2210d6901/publishable_en.pdf>.
- Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (1992): United Nations Framework Convention on Climate Change, <<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>>.
- Sdělení Lotyšska a Evropské komise (2015): Intended Nationally Determined Contribution of the EU and its Member States, <<http://www4.unfccc.int/ndcregistry/PublishedDocuments/Bulgaria%20First/LV-03-06-EU%20INDC.pdf>>.

- Statistics Solutions (2015): Correlation (Pearson, Kendall, Spearman), <<http://www.statisticssolutions.com/correlation-pearson-kendall-spearman/>>.
- The Economist (2012): Democracy Index 2012, <<http://www.eiu.com>>.
- UNFCCC (2014): National greenhouse gas inventory data for the period 1990–2012, 17. 11. 2014, <<http://unfccc.int/resource/docs/2014/sbi/eng/20.pdf>>.
- UNFCCC (2015): Submitted National Communications, <http://unfccc.int/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/items/7742.php>.
- Wessa, Patrick (2015): Free Statistics Software, Office for Research Development and Education, version 1.1.23-r7, <http://www.wessa.net/rwasp_kendall.wasp#cite>.
- World Bank (2015a): GNI per capita, Atlas method (current US\$), <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>>.
- World Bank (2015b): Total greenhouse gas emissions (kt of CO₂ equivalent), <<http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.GHGT.KT.CE>>.
- World Bank (2015c): Industry, value added (% of GDP), <<http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>>.
- World Bank (2015d): GNI, Atlas method (current US\$), <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD>>.

Poznámka

Autor velmi děkuje recenzentům za podnětné komentáře k článku, doc. PhDr. Janu Karlasovi, MA, Ph.D., za konzultace, a v neposlední řadě také redakci Mezinárodních vztahů za trpělivost a množství cenných rad a připomínek, které přispěly ke zkvalitnění textu. Děkuji také své manželce za podporu při psaní.

Tento výstup vznikl v rámci grantového projektu č. 1456414, plně podpořeného Grantovou agenturou Univerzity Karlovy v Praze.